

FILOZOFSKO-TEOLOŠKA PROMIŠLJANJA O »NEGATIVNIM SIGURNOSTIMA« JEAN-LUCA MARIONA

Ivica RAGUŽ

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Petra Preradovića 17, p.p. 54, 31 400 Đakovo
ivica.raguz@os.t-com.hr

Francuski filozof Jean-Luc Marion nedavno je objavio još jednu vrlo zanimljivu knjigu pod naslovom *Negativne sigurnosti*.¹ Još pravo nije ni započela recepcija njegove knjige o Augustinu², a već smo izazvani da se opet uhvatimo u koštac s Marionovim novim djelom. I ova knjiga, poput većine Marionovih knjiga, istodobno je i filozofska i teološka. U ovomu kratkom osvrtu od mnogobrojnih teza ove vrlo slojevite knjige izdvojiti ćemo samo one koje se odnose na teologiju.

»Negativne sigurnosti« i humanističke znanosti

U predgovoru Marion ističe da se u *Negativnim sigurnostima* radi o proširenju fenomenologije. Nakon što je u filozofiju uveo pojmove »danosti« i »zasićenih fenomena«³, sada se u filozofiji želi posvijestiti važnost »negativnih sigurnosti«. O čemu se radi? Moderna znanost je, prema Marionu, kartezijanska, tj. poči-

¹ Jean-Luc MARION, *Certitudes negatives*, Paris, 2010.

² Više o tomu: Ivica RAGUŽ, Biti ljubljen ili ne biti ljubljen – to je pitanje. Jean-Luc Marion o sv. Augustinu, u: *Diacovensia*, 1-2 (2008.), 151-171.

³ O Marionovoj filozofsko-teološkoj misli vidi: Ivica RAGUŽ, *Dano je. Uvod u misao francuskoga filozofa Jeana-Luca Mariona*, u: *Filozofska istraživanja*, 98 (2005.), 695-715. Također Ivica RAGUŽ, »Meta-metafizika« Hansa Ursa von Balthasara i Jeana-Luca Mariona, u: Ivica RAGUŽ (prir.), *Za tragovima Božjim. Teološka traganja Karla Rahnera i Hansa Ursa von Balthasara*, Đakovo, 2007., 285-311.

va na pretpostavci da je spoznaja uvijek sigurna.⁴ Sigurnost spoznaje podrazumijeva promatranje cjelokupne zbilje pod vidom objekta, ukoliko znanost sve objektivizira. No, svaka znanstvena spoznaja, koja počiva na objektivnoj sigurnosti, jest ograničena i kontingentna. Znanost polazi od pretpostavke da nijedna spoznaja objekta nije apsolutna, da uvijek postoji mogućnost daljnje spoznaje. U tom smislu sigurnost znanstvene spoznaje jest provizorna. Iz toga slijedi da sigurnost znanosti ne može biti jedina sigurnost. Drugim riječima, ne postoji samo »pozitivna sigurnost«, nego i »negativna sigurnost«. Radi se o sigurnosti koja se ne temelji na objektivno-objektivizirajućoj spoznaji znanosti. Postoje i »objekti« spoznaje koji se ne daju objektivizirati. Štoviše, znanstvena sigurnost bila bi zaprjeka istinskoj spoznaji takvih »objekata«. Stoga filozofija i znanost trebaju računati o spoznajama koje nisu sigurne, koje se ne daju objektivizirati, pri čemu njihova ne-sigurnost ne označava površnu neodređenost, nego izriče pozitivan način spoznaje tih istih neobjektivizirajućih »objekata.«⁵ To je i razlog zašto Marion koristi paradoksalan izričaj »negativne sigurnosti«. To su sigurnosti koje se postižu onim što »negira« naš uobičajen objektivizirajući način spoznaje. Mogli bismo reći da teorijom »negativnih sigurnosti« Marion ne samo da proširuje fenomenologiju, nego kritizira današnje poimanje znanstvenosti koje se isključivo oslanja na objektivizirajuću sigurnost spoznaje. Ne treba čuditi da se zbog toga sve humanističke znanosti, a posebice filozofija i teologija, smatraju sve manje relevantnima i znanstvenima. U tom se smislu ova studija može shvatiti kao pokušaj utemeljenja znanstvenosti humanističkih znanosti, ali znanstvenosti koja ne slijedi »pozitivne sigurnosti« ostalih znanosti, nego čija je znanstvenost znanstvenost »negativnih sigurnosti«. Mogli bismo reći da Marion čini suprotno od onoga što je Kant pokušao postići. Dok je Kant nastojao utemeljiti znanstvenost filozofije u skladu s kriterijima objektivizirajućih prirodoslovnih znanosti, kako bi izbjegao dojam da filozofija pripada području iluzornih i sanjarskih spoznaja (*Schwärmerei*), naš pisac utemeljuje znanstvenost filozofije i drugih humanističkih znanosti uprotiv spoznajnom idealu prirodoslovnih znanosti. U pet poglavlja Marion ukazuje na mjesta »negativnih sigurnosti«. Radi se o mjestima koja zahtijevaju drukčiju spoznaju, a time i drugu znanstvenost. Ukratko ćemo prikazati svih pet poglavlja.

⁴ »Connaître signifie toujours connaître de science certaine, car il n'y a pas de science incertaine. Cette équivalence de la connaissance avec la science et de la science avec la certitude a rang d'évidence« (Jean-Luc MARION, *Certitudes négatives*, 12).

⁵ »De telles connaissances peuvent bien se décrire comme non certaines, mais pas se réputer pour autant comme incertaines, parce que l'indétermination joue ici le rôle d'une qualification positive de ce qu'il s'agit de connaître, et ne sombre pas en une disqualification de son mode de connaissance« (*Isto*, 315).

O čovjeku i Bogu

Prvo poglavlje pod naslovom »Ono što se ne može definirati ili čovječje lice« razvija tezu da je čovjek po svojoj biti ono što izmiče objektivizirajućoj spoznaji. Čovjek nikako ne može samomu sebi biti objekt. Ne može sebe staviti ispred sebe i objektivno sebe promišljati, jer misleno sebstvo ne postoji bez mislećega sebstva. Ne mogu misliti sebe nasuprot objektivno, jer svaki put kad mislim sebe, mislim ga sobom: objekt spoznaje identičan je subjektu spoznaje.⁶ U tom smislu sebstvo uvijek izmiče spoznaji. Ostajem sebi veliko otajstvo, kako piše sv. Augustin, kojega Marion obilno navodi: »*Ipse mihi magna questio*« (Ispovijesti IV, 14, 22). Iz toga slijedi da čovjek može spoznati sve ostale stvari, jedino sebe samoga ne može, ne može sebe objektivizirati.⁷ Štoviše, onaj tko bi pokušao definirati čovjeka, dati jasan opis njegove biti, usmrtio bi ga, to bi bio kraj čovjeka i kraj humanizma. Klasirati čovjeka značilo bi deklasirati ga.⁸ Marion je mišljenja da bi uloga filozofije bila u čuvanju čovjekova otajstva, u apologiji nemogućnosti objektivizacije i definicije čovjeka, a ne toliko da čovjeku omogućuje novu spoznaju.⁹ Svoju tezu potkrjepljuje teološkim razmišljanjem Skota Eriugene koji tvrdi da je čovjek slika Božja upravo u svojoj nemogućnosti da sebe spozna do kraja, jer je sam Bog nespoznatljiv. U tom smislu Božja nespoznatljivost čuva čovjeka da se ne *sroza* na razinu objekata i jasnih definicija.¹⁰ Naš pisac tako zaključuje da čovjek jest i treba ostati sebi otajstvo »veliko pitanje« odnosno, Marionovim rječnikom, »zasićen fenomen« koji izmiče svakomu pojmu.¹¹

⁶ Jean-Luc MARION, *Certitudes negatives*, 33.

⁷ »Il faut comprendre que toute autre chose peut et doit se connaître, *sauf l'homme*. [...] *Sauf l'homme*, devrait s'entendre comme un mot d'ordre: tout se connaît, tout se définit, tout se juge, *sauf l'homme* (Isto, 41-42).

⁸ »Définir un homme revient finalement toujours à en finir avec l'humanité en lui, donc à en finir avec lui. [...] Ou encore: classer un homme équivaut à le déclasser comme humain« (Isto, 49, također 65).

⁹ »La philosophie n'aurait pas pour tâche de corriger son inconnaissance de soi dome une défaillance à surmonter ... mais de la *préserv*er comme un privilège à renforcer, le privilège de ne jamais devenir un objet gardé du regard et nommé par un concept« (67). Mogli bismo reći da ovdje Marionu preuzima opće poznatu teološku misao da nitko ne može biti siguran u svoje spasenje. Ne možemo se objektivizirati pred sobom, tako da nam ostaje jedino »čvrsta nada« da smo spašeni. Vidi o tomu: Karl RAHNER, *Temelji kršćanske vjere: uvod u pojam kršćanstva*, Rijeka, 2007., 135-136.

¹⁰ Jean-Luc MARION, *Certitudes negatives*, 69-71.

¹¹ »L'homme s'apparaît à lui même come un phénomène saturé; et aucun concept (quiddité, essence ou définition) ne peut constituer en objet l'excess dont l'intuition le gratifie« (Isto, 83).

Drugo poglavlje, »Vlastitost Boga«, nastavlja s prethodnom tezom te ističe da pojam Boga također pripada »negativnim sigurnostima«. Naime, Marion tvrdi da ideja Boga u sebi podrazumijeva ono što izmiče čovjekovoj spoznaji. Čim velimo Bog, izričemo nemogućnost spoznaje i iskustva Boga, Boga kojega znamo tako što ga ne možemo znati i iskusiti (»protu-iskustvo Boga«).¹² Marion posebno inzistira na ideji nemogućnosti. Bog označava u sebi nemogućnost zora, nemogućnost pojma. Bog se definira upravo po svojoj nemogućnosti. Nadalje, nemogućnost Boga stvara pitanje o Bogu koje se nameće čovjekovoj misli kao fenomen nemogućnosti, nemogućnosti koja ne može biti fikcija, jer to pitanje ostaje pitanjem, koliko god ga se proglašavalo nemogućim: »Pitanje o Bogu preživljava nemogućnost Boga.«¹³ U tom smislu jedini ispravan put prema Bogu jest put nemogućnosti.¹⁴ Marion naglašava da je to ujedno i bit Anzelmova ontologijskog dokaza. On se ne sastoji u propitivanju prijelaza iz pojma u opstojnost, nego u isticanju onoga što je onkraj svakoga pojma, odnosno u nemogućnosti da se Boga misli pojmom (zorom) i u nemogućnosti koju Bog postavlja pojmu.¹⁵ Nadalje, ideja Boga kao nemogućnosti izriče u sebi nemogućnost za nas, ali mogućnost za Boga. Nama je nemoguće spoznati i iskusiti Boga (»protu-iskustvo Boga«), a Bogu je naprotiv sve moguće, moguće bez uvjeta. Bezuvjetna mogućnost za Boga ne odnosi se samo na metafizičku mogućnost koja predstavlja ozbiljenje mogućnosti, nego ozbiljenje nemogućega. No, ideja »nemogućnosti za nas« nije potpuno nepoznata čovjeku. Tako naš pisac navodi činjenicu rođenosti. Rođenost je ono što je bilo nemoguće za mene, onkraj svakoga pojma, očekivanja i uzroka. A upravo mi se rođenje događa kao nemogućnost koja se neposredno ozbiljuje.¹⁶ Sebstvo je pred činjenicom rođenosti, za razliku od činjenice smrti, ono što nije u mojim rukama, što me čini određenim i obdarenim. Upravo na temelju takvoga poimanja nemogućnosti Marion je mišljenja da bi se tako moglo razumjeti Božje stvaranje svijeta. Stvaranje je radikalna nemogućnost koju Bog ostvaruje za

¹² »L'impossibilité épistémologique du phénomène de Dieu (à savoir son incompréhensibilité) s'éprouve encore elle même comme un contre-expérience de Dieu« (*Isto*, 95).

¹³ *Isto*, 99s.

¹⁴ *Isto*, 106.

¹⁵ Usp. *Isto*, 114s. Po tome se ideja Boga razlikuje od svih mogućih ideja kojima tek treba dokazati egzistenciju. Ideja Boga jedina je ideja koja je »nemoguća« za spoznaju i iskustvo, za razliku od svih ostalih ideja. Stoga, tvrdi Marion, Kantovo odbacivanje ontologijskoga dokaza samo potvrđuje »duboku teološku nekulturu« većine modernih filozofa (*Isto*, 115).

¹⁶ »Ma naissance me prévient à partir d'elle-même, sans cause, ni présupposition, ni concept – bref sans la possibilité au sens (métaphysique) commun. Ma naissance m'advient comme un impossible immédiatement effectif, d'emblée factuel, sans précaution, ni prévision, ni provision« (*Isto*, 125).

nas.¹⁷ Štoviše, francuski filozof idejom nemogućnosti Boga, tumači i »nemogućnost« utjelovljenja. Razgovor između Marije i anđela pri navještenju jest razgovor o onomu što je nemoguće za čovjeka, a bezuvjetno moguće za Boga. To se isto odnosi na cjelokupnu osobu Isusa Krista, na njegove riječi i djela: čudesna, opraštanje itd. Isus Krist predstavlja također u svojoj osobi Bogočovjeka, dakle ono što je nemoguće za čovjeka, a bezuvjetno moguće za Boga.¹⁸ Jednom riječju, Marion nas filozofski dovodi do kristologije, do toga da možemo misliti utjelovljenje Boga, koje je »nemogućnost za nas«, a »bezuovjetna mogućnost za Boga«.

O daru i žrtvi

U trećem poglavlju susrećemo sada novu »negativnu sigurnost«, a to je dar. To je omiljena tema mnogobrojnih Marionovih studija. I dar također pokazuje sličnu strukturu, poput čovjeka i Boga. Prema već poznatim Marionovim tezama, dar jest dar ako ne pripada logici tržišne razmjene *do ut des*. Dar, da bi bio dar u cijelosti, treba ostvariti uvjete, koje Marion naziva redukcijom dara na danost (*donation*): nepostojanje obdarenika, darivatelja i samoga dara. Jedino tada darujemo bez prestanka i bez mjere. U tom smislu dar pripada »negativnim sigurnostima«, izmiče uobičajenoj objektivizirajućoj spoznaji. Marion navodi različita mjesta darivanja koja se obično smatraju istinskim darivanjima, a zapravo podliježu i dalje logici tržišta (humanitarna pomoć). Primjerice, besplatno dajem nekomu (siromahu), a zapravo to besplatno (solidarno) darivanje jest moja dužnost prema njemu, ukoliko je on čovjek i ima pravo na moju pomoć. Takvo besplatno darivanje uvrjeda je za obdarenika, stvara mu se nepravda.¹⁹ Postavlja se pitanje gdje se ostvaruje dar u cijelosti, ako imamo na umu tri navedena uvjeta za dar. Marion navodi sljedeće: dar bez darivatelja (oporka), dar bez obdarenika (anonimna humanitarna pomoć), dar bez objekta (»ništa« – ljubav) jesu dimenzije dara, ali naš pisac navodi očinstvo kao stvarnost koja objedinjuje u sebi sva tri vida dara, reduciranoga na da-

¹⁷ Usp. *Isto*, 127.

¹⁸ »L'impossible pour l'homme se nomme Dieu, mais Dieu en tant que tel – en tant que tel – en tant que celui qui seul fait ce que l'homme ne peut même pas envisager: pardonner les fautes faites par l'homme à l'encontre de Dieu. Ici ce trouve le pli de l'impossible, ici se joue la véritable puissance, dont le monde, ni la métaphysique, ni sans doute la philosophie ne peuvent avoir ne serait-ce qu'une nostalgie« (*Isto*, 137).

¹⁹ Usp. *Isto*, 151s. »Ainsi, le don s'abolit dans le dû, la gratuité dans la solidarité, et seul s'exerce l'échange symbolique de la socialité comme économie dernière« (*Isto*, 152).

nost.²⁰ Prvo, otac je po definiciji onaj koji uvijek nedostaje djeci, koji je odsutan (dar bez darivatelja; ili kako se to kolokvijalno veli, »oca nikada nema doma«). Drugo, otac nikad nema obdarenika, jer dijete ne može nikad odgovoriti na ono što je primilo, a to je život (prema onoj, otac nikad zadovoljan sa svojom djecom). Treće, otac daruje »ništa«, život djetetu, dakle ono što je bez objekta. Zanimljivo je primijetiti da Marion izabire upravo očinstvo kao paradigmu darivanja, a ne majčinstvo. Obično se majčinstvo veliča u današnjemu društvu, kao istinski primjer darivanja. Očinstvo sve više gubi na važnosti. Stoga su ova promišljanja našega pisca aktualnija nego ikad. S gledišta darivanja otac je pak onaj koji je pozvan da više daruje, da više ostvaruje danost negoli majka. Isto tako, očinstvo manifestira neidentitet sa sobom, prekomjerno darivanje bez mogućnosti da se isto primi.²¹ Dar u očinstvu reducira se na danost bez dostatnoga razloga, opravdava se sobom u svojoj darovljivosti i prijamljivosti te tako dovršava bit samoga fenomena koji sebe pokazuje uvijek od sebe.²²

Četvrto poglavlje bavi se posebnim vidom dara, a to je žrtva. Marion odbacuje one teorije žrtve koje vide bit žrtve u destrukciji ili u privaciji. Destrukcija i privacija služe konstrukciji sebe, potpunoj kontroli nad sobom, autarkiji, neovisnosti o drugomu.²³ Jednom riječju, ideja žrtve pod vidom lišavanja i poništenja ne ostvaruje žrtvu, jer nedostaje ono što je važno za žrtvu, a to je prihvaćanje onoga komu se prinosi žrtva. Poništenje i lišavanje još ništa ne govori o tomu hoće li on prihvatiti žrtvu ili ne.²⁴ Stoga žrtvu treba tražiti u daru. Žrtva pretpostavlja dar, obdarenost te je ona »varijacija dara«²⁵, odgovor na dar, ili kako Marion kazuje, ona je ponovno darivanje, predavanje do napuštenosti (*abandon*), prekomjerno darivanje (*redondance*). Žrtva je odgovor na dar darivatelja koji je nestao kao darivatelj kako bi dar bio potpun (očinstvo)²⁶. Žrtva u tom smislu ne može biti prisila od strane darivatelja. Samim tim što je obdarenik darovan, pozvan je dalje darivati, odnosno prepustiti se ritmu

²⁰ Usp. *Isto*, 165-168. Premda Marion ne tematizira pitanje o razložnosti prikazanja Boga kao Oca u kršćanstvu, iz njegovih misli mogli bismo zaključiti da Božje očinstvo puno snažnije izražava Boga kao darivatelja.

²¹ *Isto*, 172.

²² *Isto*, 180.

²³ *Isto*, 190s.

²⁴ »La sacrifice implique ma dépossession, mais ma dépossession ne suffit pas au sacrifice, que seule peut ratifier l'acceptation autre d'autrui« (*Isto*, 192).

²⁵ *Isto*, 199s.

²⁶ »Le sacrifice suppose dès lors un don déjà donné, qu'il ne s'agit ni de détruire, ni de repousser, ni même de transférer à un autre propriétaire, mais de renvoyer à la donation dont il provient et dont il devrait toujours porter la maque. [...] Le sacrifice ne sort pas du don, mais l'habite totalement« (*Isto*, 203).

danosti.²⁷ Marion pojašnjava žrtvu pod vidom dara Abrahamovim žrtvovanjem sina. Abraham je pozvan žrtvovati sina, tj. ne uništiti (ubiti) sina, nego ga promatrati kao dar na koji se uzvraća darivanjem (žrtvovanjem).²⁸ Svojstvo dara Marion također primjećuje u oprost. Dok žrtvovanje pretpostavlja postojanje dara, oprost ga isključuje. Naime, obdarenik ne želi odgovoriti na dar, izvrće dar. Stoga je oprost moguć samo tamo gdje se dogodio dar, gdje je darivatelj obdario drugoga, jer gdje nije bilo dara, nije moguć ni oprost. Drugim riječima, zahtijevati od nekoga da prašta nekome kojega nije ni obdario, bila bi apsurdnost i nepravda.²⁹ S biblijske perspektive takvo je Marionovo stajalište teško prihvatljivo. Kršćanin je pozvan opraštati i onomu kojega nije obdario. Marionovski rečeno, oprost pretpostavlja da je Bog svakoga obdario pa je stoga svaki kršćanin pozvan pridružiti se Božjoj dobroti i praštati i svojemu neprijatelju. Nadalje, oprost je, prema Marionu, ponovno udvostručenje dara (*redondance*) u ritmu danosti. U žrtvi je obdarenik onaj koji uzvraća na dar, a u oprost je darivatelj koji udvostručuje dar. Oprost naš pisac pojašnjava izvrsnom analizom evanđeoske prispodobe o izgubljenom sinu.³⁰

O događajima

Posljednje, peto poglavlje, »Nepredvidljivo ili događaj«, u uvodnim promišljanjima tumači status »negativnih sigurnosti«, odnosno »fenomenalnosti bez objekta« (humanističke znanosti) te ukazuje da i fenomen nepredvidljivoga i događaja također pripada »negativnim sigurnostima«. »Fenomeni bez objekta« mogu se tumačiti kao nepredvidljivi događaji. Oni se pojavljuju iz sebe i od sebe, i ne mogu se preduhitriti razumom. Marion navodi Nietzschea, prema kojemu svi veliki događaji i velike misli dolaze prerano, i čovjek ih tek kasnije prepoznaje.³¹ To ne znači da događaju fenomena nedostaje racionalnosti. Naprotiv, oni u sebi sadrže više racionalnosti koju nikad ne ćemo u potpunosti razotkriti.³² Uobičajeno se ne-objekte humanističkih znanosti naziva siromašnim fenomenima.

²⁷ »Il reconnait son fils comme un don donné et qu'il reconnait comme tel ce don en le rendant (abandonnant) à son donateur et, ainsi, en laissant Dieu apparaître à travers son don, reconnu justement *comme don donné*« (*Isto*, 209).

²⁸ *Isto*, 229s. Dakako Marion svojom tezom želi samo naglasiti da u strogom smislu samo Bog može sve oprostiti, jer je on sve stvorio-obdario (*Isto*, 230).

²⁹ *Isto*, 231-241.

³⁰ *Isto*, 249.

³¹ *Isto*, 250.

³² *Isto*, 259. Također: »Dans la liberté de son surgissement, l'événement stigmatise au contraire, en s'en affranchissant, la diminution phénoménale de l'objet, son asservissement au renard qui le délimite et l'alienation de toute manifestation de soi et par soi« (*Isto*, 276).

Marion sada preokreće tezu i objekte naziva siromašnim fenomenima ukoliko prestaju biti autonomni i spontani fenomeni koji dolaze od sebe, nego su podređeni mišljenju ega.³³ Događaji su pak bez uzroka, dolaze od sebe i prolaze, događaju se iznenadno i spontano, ne možemo ih tumačiti polazeći od učinaka, nadilaze naše mogućnosti i nameću ozbiljenu nemogućnost.³⁴ Jednom riječju, događaji nas upućuju na njihovo prispijeće (*arrivage*), a ne na dolazak (*arrivée*). »Prispijeće« se odnosi na iznenadan dolazak određene stvarnosti koju nismo očekivali ili, kako Marion veli, dolazak ribe koja se pojavi niotkud, ovisna jedino o moru i o morskim mijenama, a ne o ribarima.³⁵ Pred događajima nije više čovjek u središtu, jer objekti proizlaze iz njegove vizije, a događaji joj prethode.³⁶ On ih ne može kontrolirati, može im jedino biti svjedok i obdarenik. Marion se ponovno vraća temi rođenosti. Rođenost predstavlja iskonsku nepoznanicu. Rođenost se čovjeku nameće, ostaje bez uzroka i razloga. Ono proturječi jednakosti sebstva sa sebstvom. Rođenošću sam određen prije nego što sam mogu određivati sobom, rođenost je uvijek »hetero-rođenost«.³⁷ Osim toga, rođenost savršeno izriče svojstva dara: prvo, nedostaje darivatelj (otac je odsutan, majčinstvo se može nijekati, a novorođenče je bez jasne svijesti); drugo, bez obdarenika (on slijedi nakon događaja, jer je nesvjestan onoga što se događa); treće, nema objekta (ništa se ne daje, odnosno daje se život koji se ne može objektivizirati).³⁸ Naposljetku, Marion pojašnjava još jednom status događaja kao »zasićenih fenomena«. »Zasićeni fenomeni« nisu numenoni Kantovu smislu, jer su to numenoni koji se *pokazuju*. S jedne strane, »zasićeni fenomeni« razlikuju se od uobičajenih »siromašnih« fenomena, a s druge strane, svaki fenomen može postati »zasićen«, ukoliko ga ne podređujem svojem gledu, nego mu dopuštam da bude fenomen, da se pokazuje od sebe samoga.³⁹ Marion završava studiju za zaključnim mislima koju je u kierkegaardovsku duhu naslovio »pohvala paradoksu«.

³³ *Isto*, 282.

³⁴ »L'arrivée arrive en effet le plus souvent à un moment prévu et programmé par ceux qui l'attendent et pour leurs besoins. [...] L'arrivage au contraire arrive au temps que fixent ses propres contraintes, son propre élan et sa propre pression (comme l'arrivage de la pêche dépend de la marée et de la mer, plus que des pêcheurs et des mareyeurs« (*Isto*, 286).

³⁵ »L'objet procède de la vision, l'événement la précède« (*Isto*, 288).

³⁶ *Isto*, 296.

³⁷ *Isto*, 298.

³⁸ »Car tous les phénomènes, à un degré ou l'autre, apparaissent comme ils adviennent – puisque même les objets techniques ne peuvent totalement effacer en eux des vestiges d'une avenue, aussi obscurcie soit-elle« (*Isto*, 308).

³⁹ »Cet élargissement suppose lui-même que ce qui se montre bien à partir de soi, au lieu de s'aliéner en un constitution venue d'ailleurs, de l'*ego*. [...] Toutes les phénomènes sans exception, avant de s'objecter à un *Je*, avant d'être des étants face au néant, adviennent à partir d'eux memes comme se donnant, autant dire comme des événement advenant à partir de leur *soi*« (*Isto*, 310).

Sažima svoja već poznata promišljanja o fenomenologiji, zasićenim fenomenima odnosno o proširenju fenomenologije koja nastoji utemeljiti fenomene u njima samima, a ne u egu.⁴⁰

Osvrt

Zaključno možemo reći da *Negative sigurnosti* Jean-Luca Mariona predstavlja ju novi razvoj njegove filozofske misli. Za one koji ne poznaju njegovu misao, ona će pružiti izvrstan uvid u njegovu filozofsku i teološku misao, jer Marion u njoj sažima gotovo sve svoje teze. Knjiga je vrlo važno teološko djelo, jer Marion progovara o Bogu, o daru, o žrtvi te općenito o humanističkim znanostima, kojima pripada i teologija. Ne možemo se ne složiti s njegovom teorijom o »negativnim sigurnostima«, jer u vremenu vladavine prirodoslovnih i tehničkih znanosti, njihovih »sigurnosti«, teologija ne samo da nema mjesta nego je nerijetko i sama pokušala slijediti ideal takve znanstvenosti, kako bi sačuvala svoje mjesto među znanostima. Francuski filozof izvrsno pokazuje da postoji drukčija vrsta znanstvenosti, koja nije ništa manje racionalna, ali koja počiva na spoznajama koje izmiču uobičajenoj objektivizirajućoj znanstvenosti. Vrlo su teološki zanimljiva tumačenja Boga pod vidom ideje nemogućnosti, pokušaj utemeljenja kristologije idejom nemogućnosti Boga te razmatranja nad darom i žrtvom.

No, treba istaknuti i neke problematične teze Marionove knjige. To se ponajprije tiče njegova isključiva inzistiranja na nespoznatljivosti Boga. Za njega je čovjek slika Božja, samo ukoliko je slika nespoznatljivoga Boga. Gledajući u cijelosti teološku tradiciju, čovjek je slika Božja ponajprije u svojoj racionalnosti i slobodi. Posebno to dolazi do izražaja kod Augustina, kojega Marion uzima za glavnoga predstavnika svoje misli, ali uopće ne spominje njegovu osnovnu misao da je čovjek slika trojedinoga Boga⁴¹ u svojoj sposobnosti pamćenja, spoznaje i volje. Kod našega pisca ta je Augustinova presudna misao posve nevažna. Isto tako, kod njegovih razmatranja o daru možemo primijetiti gotovo opsesivan strah od ideja razmjene i recipročnosti koje, prema njemu, nužno nište darivanje. Ali, dar se može misliti upravo u kontekstu razmjene i recipročnosti.⁴² Teologija govori o *admirabile commercium*, o čudesnoj razmjeni

⁴⁰ Isto tako možemo primijetiti i odsutnost promišljanja otajstva trojedinoga Boga u njegovim teološkim i filozofskim djelima.

⁴¹ Više o tome: Ivica RAGUŽ, »Blaženije je davati nego primati.« (Dj 20, 35) Teološki ogled o daru, u: Ivica RAGUŽ (prir.), *Vesperae sapientiae christianae. Tribine 2*, Zagreb, 2005., 7-56.

⁴² Isto.

koja se događa u Isusu Kristu između Boga i čovjeka, i koja se nastavlja ozbiljivati u liturgiji. Istinsko darivanje želi upravo razmjenu, recipročnu prisutnost i iščekivanje da drugi odgovori na dar. Sve to stvara odnos, zajedništvo, što je teško misliti u kontekstu Marionove ideje odsutnosti kao uvjeta opstojnosti dara. Dakako, razmjena i recipročnost u istinskom darivanju pretpostavljaju bezinteresno darivanje, a to je takvo uprisutnjenje i recipročnost, kojom se drugim ne kani ovladati.

Unatoč ovim primjedbama, Marionova knjiga predstavlja pravo osvježenje na filozofskoj i teološkoj sceni i svakako je valja preporučiti za daljnje promišljanje navedenih tema.